

В. Липов

Lypov_vl@ukr.net

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, Харків

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Парадоксальним результатом домінування на стику тисячоліть про ринкового, ліберального напрямку розвитку економічної думки стало визнання необхідності «повернення держави в економіку». Більше того, довготривала стагнація економік цілої низки країн Африки, Латинської Америки, руйнівні наслідки ринкових перетворень в більшості країн, що виникли на теренах колишнього СРСР, глобальна криза 2007-2008 рр. сприяли визнанню провідної ролі держави у забезпеченні умов успішного економічного розвитку. Змінюються, вдосконалюються форми та інструменти державного втручання. Суттєвий вплив на їх трансформацію справляє глобалізація, зростання відкритості національних економік. В нових умовах вже національні держави набувають статусу суб'єктів глобальної конкуренції, як найбільш вагомий чинник ранжування країн у світі, що глобалізується. Економіка, геоекономіка в сучасних умовах, за визнанням співробітників Ради з міжнародних відносин США Р. Блеквілла та Д. Харріса, набуває статусу ключового інструмента досягнення геополітичних цілей держави. Своє дослідження «Війна іншими засобами. Геоекономіка та мистецтво керівництва державою» вони починають зі звинувачення у тому, що «Сполучені Штати Америки занадто часто на міжнародній арені тягнуться до пістолета замість гаманця». Вчені наголошують на тому, що використання економічних методів державного управління, на противагу іншим країнам, поступово перетворюються у США на втрачене мистецтво [1, с. 9]. Китай, Росія, інші країни активно використовують широкий спектр економічних інструментів геополітичного впливу. Економічні санкції у їх переліку виглядають чи не найбільш суперечливим, обопільно вразливим засобом. Адже від їх застосування одночасно страждають як суб'єкт до якого вони застосовуються, так і його потенційні партнери, що втрачають можливість отримати реальний зиск від результатів взаємодії.

Україна активно інтегрується у висококонкурентний глобальний економічний простір. Тому розуміння можливостей, методів та інструментів, здатних забезпечити успіх у конкурентній геополітичній взаємодії набуває особливої актуальності. Метою роботи є вивчення стратегічних напрямків цілеспрямованого

формування конкурентних переваг національної економіки у світі, що динамічно змінюється [2].

Безпосередніми конкурентами на світових ринках виступають виробники конкретних товарів та послуг. Але досвід трансформаційного і посттрансформаційного періоду історії України однозначно засвідчує, що їх успіх у конкурентній боротьбі на світових ринках у вирішальній мірі залежить від політики держави, її здатності забезпечити сприятливі умови як для організації виробництва товарів та послуг, так і їх успішного просування на глобальні ринки. У сучасному світі конкуренція виробників переростає у геополітичну конкуренцію держав за гідне місце у світ-системі, здатне в кінцевому підсумку забезпечити зростання якості життя мешканців країни. Зростає значення стратегічної політики держави з формування конкурентних переваг національних виробників на глобальних ринках як ключового інструменту досягнення її геополітичних цілей.

Варто зазначити **комплексний характер конкурентної стратегії** інтеграції України у глобальну економічну взаємодію. Окремі методи та інструменти, пов'язані з конкретними сферами економічної діяльності, здатні впливати а широкий спектр її напрямків. Разом із тим за критерієм джерела отримання конкурентних переваг в узагальненому вигляді можна розділити на такі групи стратегій формуванні конкурентних переваг національної економіки на глобальних ринках: *ринкові, цінові, фінансові, виробничі, технологічні, розширення об'єкту експортної діяльності.*

Група **«цінові стратегії»** об'єднує комплекс власне **цінових, вартісних і валютних стратегій**, які дозволяють отримати конкурентні переваги на глобальних ринках за рахунок меншої собівартості виробництва відповідних товарів та послуг. Якщо досягнення власне цінових переваг є завданням самих мікроекономічних суб'єктів, то отримання національними виробниками вартісних й валютних перетворюється в сучасних умовах перетворюється на першочергове завдання зовнішньоекономічної політики держави. Більше того, варто зазначити переважно протилежну спрямованість такої політики стосовно першої та другої й третьої груп стратегій.

Стратегії отримання цінових переваг зазвичай актуалізуються у випадку з товарами, що

пропонуються на висококонкурентних зовнішніх ринках. В кінцевому випадку навіть успіх у їх застосуванні призводить до негативних наслідків для національної економіки в цілому. Адже відбувається «вимивання» з неї, до того ж за мінімальною ціною, саме тих чинників виробництва, які потенційно користуються попитом на глобальних ринках і здатні зі значно більшим ефектом забезпечувати успіх національних виробників і надходження валюти в державу. Відповідно стратегічна політика держави повинна спрямовуватися на стимулювання пошуку національними виробниками «нішових товарів», які здатні забезпечити максимізацію прибутку за рахунок формування ринків власних унікальних товарів, стратегії «блакитного океану», або виходу на ринки, які знаходяться в стадії формування [2; 3].

Вартісні стратегії ґрунтуються на здатності держави впливати на вартість чинників виробництва та кінцевих продуктів виробничої діяльності підприємств через регулювання різного роду платежів за видобуток природних ресурсів, акцизні збори, порядок і рівень амортизаційних відрахувань, обкладання податком на прибуток, підприємств, що активно розвиваються і впроваджують інноваційні технології, податку на додану вартість, регулювання заробітної плати та т. п. Відповідно, створення умов, коли виявляється неможливим отримання рентних доходів завдяки експорту мінеральних ресурсів і сировини і, навпаки, створення умов, коли єдиним джерелом їх отримання стає виробництво і просування на світові ринки інноваційних продукції зі значною часткою доданої вартості здатне перетворитися на ключовий стимул розвитку національної економіки та посилення конкурентних позицій України у глобальній економіці.

Особливе місце серед «цінових» стратегій забезпечення національної конкурентоспроможності займають **валютні стратегії**. Зниження курсу національної валюти відносно валют високорозвинених країн світу створює умови, коли, навіть за більш низької продуктивності праці, товари національних виробників виявляються конкурентоспроможними за ціною за світових ринках. Водночас негативними наслідками такої політики на макроекономічному рівні стає суттєве подорожчання імпортованих з-за кордону інвестиційних товарів, спрямовуваних на впровадження сучасних технологій, формування обставин, коли іноземні інвестори виявляються в значно більш зручних умовах, ніж національні виробники, загроза створення спекулятивного попиту на національні активи з боку закордонних суб'єктів економічної діяльності.

Виробничі стратегії підвищення національної конкурентоспроможності ґрунтуються на реорганізації виробництва, впровадженні смарт-підприємств, галузевої та територіальної диверсифікації, формуванні кластерних структур, ланцюжків створення доданої вартості (ГЛДВ), включення до глобальних виробничих систем (ГВС), використання ефектів синергії та зростання віддачі від масштабів виробництва. Вони покликані орієнтувати національних виробників на отримання переваг

шляхом реорганізації та вдосконалення процесів виробництва, зокрема організаційних принципів, переходу від його локалізації на одному підприємстві та в одному місці до розподілу елементів виробничого процесу в межах країни, регіону, територіальної, між- і внутрішньогалузевої спеціалізації, формування національних і міжнародних кластерних структур, ГВС із залученням багатьох незалежних виробників, включення до наявних ГЛДВ або ініціювання їх створення, організації, координації взаємодії учасників і забезпечення просування продукції на глобальних ринках.

Технологічні стратегії передбачають опору на перехід від розробки та використання конкурентних переваг у технологіях виробництва товарів і послуг до *метатехнологій*, які за рахунок високої ефективності та собівартості самостійної розробки забезпечують не лише монополічне становище на ринку, а й вимушену згоду споживачів на збереження контролю з боку розробника за їх використанням (комп'ютерне програмування) і до *high-humet-технологій*, які на глобальному рівні здатні управляти споживчими перевагами та вподобаннями потенціальних клієнтів.

Стратегії розширення об'єкта експортної діяльності передбачають підтримку та стимулювання державою переходу національних підприємств від стратегії *просування на міжнародних ринках конкретних товарів* до стратегії *товарних ліній, комплексних продуктів* та стратегії *просування довгострокових комплексних програм*. Інструментами державної підтримки можуть виступати пільгове кредитування експортерів, податкові канікули та пільгове оподаткування інвестицій в основні фонди підприємств-експортерів, запровадження норм прискореної амортизації відповідного устаткування та ін. Разом з тим у міру ускладнення структури продукту, що просувається, посилюється значення підтримки державою національних виробників на зовнішніх ринках.

Інтенсифікація міжнародної економічної взаємодії в умовах глобалізації зумовлює зростання ролі та значення держави як організуючого ядра, покликаного та здатного забезпечити успіх національних виробників та економіки в цілому в сфері гео економічних та геополітичних відносин. Необхідною умовою досягнення успіху є формування дієвої конкурентної стратегії розвитку України в умовах глобалізації.

Список літератури

1. Блэквилл Р. Война иными средствами. Геоэкономика и искусство управления государством / Р. Блэквилл, Дж. М. Харрис. - М. : АСТ, 2017. - 480 с.
2. Липов В. Конкурентна стратегія розвитку України в умовах глобалізації. Ч. I, II / В. Липов // Економіка України. - 2018. - № 3, 4. - С. 21-35; 3-17.
3. Кім В. Стратегія блакитного океану. Як створити безхмарний простір і позбутися конкуренції // В. Кім, Р. Моборн. - Х. : Клуб сімейного дозвілля, 2016. - 384 с.
3. Кім В. Перехід до блакитного океану / В. Кім, Р. Моборн. - Х. : Клуб сімейного дозвілля, 2018. - 288 с.